

Trivia & Varia

• Жан или Жан Сибелијус? Сибелијус је породица у којој се говорило шведским језиком. Крштено име му је Јохан, у детињству су га колоквијално звали Јане (Janne), а за време школовања сâм је изабрао и надаље користио француски облик имена Жан (Jean). Жан је, како сам и ја учио, уобичајено у српском језику. Међутим, у већини језика, осим у језицима бившег СССР-а, облик имена је Жан. И сâми Финци га изговарају као Жан.

• Свита (француски *suite* - низ) је инструментална композиција која је састављена од низа ставова (најмање три, обично 7-8, али и више), који нису чврсто везани као код сонате или концерта. Потиче из ренесансе, а процват је доживела у бароку, кад је била састављена најчешће од плесова, контрастно поређаних. Значајнији композитори су Рамо, Бах, Хендл и Телеман. У романтизму се свите пишу као самостална дела или уз сценску музику. Неке од познатијих су "Сан летње ноћи" Менделсона, "Шехерезада" Римски-Корсакова, "Кармен" и "Арлежанка" Бизеа, свите из балета "Крцко Орашчић", "Успавана лепотица" и "Лабудово језеро" Чајковског, "Бергамаска свита" [*Suite bergamasque* (бергамаска је плес из Бергама)] Дебисија и многе друге.

• Појам *pizzicato* [пицикато] подразумева начин свирања гудачких инструмената из породице виолина, при коме се преко жица не повлачи гудало, већ се жице трзају прстима (десне) руке која држи гудало, чиме се добија кратак одсечан тон. У операма се користио као имитација трзалачких инструмената, а у оркестарској музици за повећање драмске напетости. Касније је тај начин свирања пренет и на друге инструменте, па чак и на клавир (директно трзање жица). У партитури се почетак деонице означава с *pizz.* а крај с (*coll*)arco (гудалом). Паганини је увео извођење *pizzicata* левом руком: притом се користе два прста, један за притисак на жицу за одређивање тона, други за трзање, те се стога тим начином *pizzicato* не може извести ако се тон одређује малим прстом. У партитури тај начин свирања означава се крстићем (+) изнад ноте. *Pizzicato* се назива и музичко дело које се изводи тим начином, нпр. чувена *Pizzicato Polka* (без броја опуса, из 1869.) браће Јохана и Јозефа Штрауса.

• У историји музике многи композитори, да би на себе скренули пажњу, своја дела представљали су као новооткривена дела покојних славних композитора. Најпознатији од њих свакако је Фриц Крајслер (Fritz Kreisler) који је 16 својих дела приписао другим композиторима. Браћа Анри и Маријус Казадезис имају неколико таквих (откривених) превара:

- Виолински концерт у Де-дуру *Adélaïde*, приписан Моцарту (Маријус)
- Концерт за виолу и оркестар у ха-молу, приписан Хендлу (Анри)
- Концерт за виолу и оркестар у це-молу, приписан Ј. К. Баху (Анри)
- Концерт за виолу и оркестар у Де-дуру, приписан К. Ф. Е. Баху (Анри).

♦ **Захвала уметницима: аплауз и овације:** по музичком бонтону, **аплауз између ставова концерта или симфоније сматра се ометањем** (уметника у концентрацији и слушалаца у праћењу радње) и **по правилу се не аплаудира**, осим ако се не ради о првом извођењу дела коме присуствује аутор. По завршетку дела, сачекајте да се и последња нота распрши у простору пре него што почнете аплаудирати. Ако вам се извођење нарочито свиђа, можете узвикивати похвале. Уобичајене су: женама **бравá!**, мушкарцима **бравó!** и скупно **брави!**. Уз интензиван аплауз уметници могу извести *бис*, али то можете и тражити узвиком **бис!** (лат. двапут), а то још истакнути устајањем. Може се, наравно, изразити и негодовање узвиком **бу!**, али сумњам да ће икад извођење бити толико лоше, довољно је само не аплаудирати ако вам се извођење не свиђа.

Извори:

- de.wikipedia.org
- en.wikipedia.org
- imslp.org
- ru.wikipedia.org
- theviolaexperiment.wordpress.com
- www.allmusic.com
- www.enciklopedija.hr
- www.kennedy-center.org
- www.sibelius.fi

НЕСЛУЖБЕНИ ВОДИЧ КРОЗ ПРОГРАМ КОНЦЕРТА НИШКОГ СИМФОНИЈСКОГ ОРКЕСТРА

(замишљен као додатак службеном програму)

ПРЕМИЈЕРНИ КОНЦЕРТ ЧЕТВРТАК, 4. ОКТОБРА 2018. У 20 САТИ САЛА НИШКОГ СИМФОНИЈСКОГ ОРКЕСТРА

...

Диригент: Милена Ињац
Солисти: Станислава Алађозовски, виолина
Владан Вељковић, виола
Нишки симфонијски оркестар

...

П Р О Г Р А М

Јан Сибелијус	Симфонијска поема "Финлантија", оп.26
Анри Казадезис (Јохан Кристијан Бах*) (* видети напомене на стр. 3 и 4)	Концерт за виолу и оркестар у це-молу 1. <i>Allegro molto ma maestoso</i> 2. <i>Adagio molto espressivo</i> 3. <i>Allegro molto energico</i>
Едуар Лало	Шпанска симфонија у де-молу, оп. 21 1. <i>Allegro non troppo</i> 2. <i>Scherzando: Allegro molto</i> 3. <i>Intermezzo: Allegretto non troppo</i> 4. <i>Andante</i> 5. <i>Rondo: Allegro</i>

Овај водич у електронском облику, глосар, податке о аутору, као и друге занимљивости можете погледати на страници <http://bonc1.users.sbb.rs/>

О извођачима

Биографије диригента и солиста можете прочитати у службеном програму НСО-а.

Нишки симфонијски оркестар основан је 1952. године под именом "Симфонијски оркестар Радио Ниша" и од тада једна је од најзначајнијих институција културе у Србији. Сарађивао је с многобројним водећим уметницима из земље и иностранства. Наступао је широм Европе, као и на значајнијим фестивалима, на пример на Дубровачким летњим играма, Мокрањчевим данима у Неготину и фестивалу *Olympus* у Грчкој. НСО је оснивач и организатор Нишких музичких свечаности (НИМУС), значајног фестивала с 30-годишњом традицијом. За свој рад Оркестар је добио више награда и признања. Стални састав оркестра:

Прве виолине	Виоле	Флауте	Хорне
* Станислава Алађозовски концертмајстор	* Владан Вељковић принципал	Татјана Величковић Минчић	Данило Филиповић принципал
Сања Јовић Ђорђевић зам. концертмајстора	Сашка Стојанов Крстић заменик принципала	принципал	Јелена Николић Срђан Куртић Милан Азировић
Јасна Мијовић	Злата Филиповић	Обое	
Катарина Пешић	Ирена Вељковић	Владимир Везенковић принципал	Трубе
Јелена Гушић	Сузана Савић	Марјан Радевски	Дарко Димитријевић принципал
Слободан Јевтић	Виолончела	Кларинети	Александар Миленковић
Бојана Ђоловић	Наташа Палић принципал	Саша Минчић принципал	Тромбони
Друге виолине	Александра Петровић заменик принципала	Александар Митић	Ненад Вуксановић принципал
Татјана Мијовић Петровић	Ана Станковић	Фаготи	Бојан Видановић
Дејан Сотировски заменик принципала	Андреја Петровић	Ђорђи Алађозовски принципал	
Јелена Коцић	Контрабаси		
Сандра Ракоњац	Милован Димић принципал		
Снежана Јовановић			

☞ - солисти на концерту су из сталног састава, па њихове улоге преузимају заменици)

Композитори и дела

Јан (Жан) Сибелијус (Jean Sibelius; Johan Julius Christian Sibelius; Хеменлина, 08.12.1865. - Јервенпе, 20.09.1957.) био је фински композитор и виолинист из периода касног романтизма на прелазу у модерну. Студирао је теорију, композицију и виолину у Хелсинкију, Берлину и Бечу. Његов опус обухвата 116 дела у разним жанровима: 7 симфонија, 13 симфонијских поема, низ вокално-инструменталних и дела камерне музике, два балета и две свите.

• Симфонијска поема "Финландија", оп.26

Сибелијус је 1899. написао музику за прославу финског Дана штампе, приход је намењен новинарском пензионском фонду, али је прослава представљала и протест против поштрења руске цензуре. Дело се састоји од увертире и шест слика, из које је касније Сибелијус издвојио свиту Историјске сцене I, оп. 25 (*Scènes historiques I*), а 6. слику "Буђење Финске" у Симфонијску поему "Домовина", оп. 26. Премијера је одржана 02.07.1900. у Хелсинкију, диригент је био Роберт Кајанус. У новембру је Сибелијус композицију прерадио за клавир и том приликом је назвао данашњим именом "Финландија" (фин. *Finlandia*). Химну из другог дела поеме Сибелијус је касније издвојио у самосталну композицију "Химна Финландија", у збирци Масонска ритуална музика оп. 113, и та композиција, с речима које је 1941. написао фински песник Веико Антеро Коскениеми (Veikko Antero Koskeniemi), постала је једна од најзначајних финских националних песама. И у поеми химну понекад пева хор.

Снажном претећем налету лимених дувача одговарају дрвени дувачи уводећи узвишену, "свету" мелодију, а гудачи додају хуманији тон. После спорог увода, темпо се убрзава, а лимени дувачи дочаравају фанfare и борбени дух. Дрвени дувачи почињу мирну, свечану химну, коју прихватају гудачи. Опет се враћају лимени дувачи, појачавају темпо и уз тему химне воде мелодију у тријумфално финале. Трајање поеме је око 9 минута.

Јохан Кристијан Бах (Johann Christian Bach; Лајпциг, 05.09.1735. - Лондон, 01.01.1782.) био је немачки композитор из периода раног класицизма, оргуљаш и чембалист. Музику је учио код свог оца Јохана Себастијана и брата Карла Филипа Емануела. Живео је у Милану и Лондону, па је познат под именима "Милански Бах" и "Лондонски Бах". Писао је кантате, камерну музику, клавирске и оркестарске композиције, опере и симфоније. Често се он (погрешно) наводи као аутор Концерта за виолу.

Анри Гистав Казадезис (Henri Gustave Casadesus; Париз, 30.09.1879. - Париз, 31.05.1947.) био је француски композитор и виолист. Завршио је Паришки конзерваториј 1899. године. Казадезисов опус обухвата сценску (оперете и балет), оркестарску, камерну и вокалну музику и музику за филм. Један је од зачетника аутентизма (аутентични инструменти и начин свирања из старијих музичких раздобља, углавном барока) у Француској. С Камилем Сен-Сансом (Camille Saint-Saëns) основао је 1901. "Концертно друштво старих инструмената" (fr. *Société de concerts des instruments anciens*). Друштво је у ствари квинтет старих инструмената који је наступао широм света. Квинтет је Анрију и његовом брату Маријусу (Marius) служио за пласирање кривотворина, "откривених" дела старих композитора као што су Хајдн, Моцарт и два Баха.

• Концерт за виолу и оркестар у це-молу

Овај концерт написао је Анри Казадезис и један је у низу његових превара. Објављен је 1947. као новооткривено дело Јохана Кристијана Баха. У предговору је Казадезис исконструирао причу да је дело 1916. године добио од Камиле Сен-Санса, а Бах га је наводно написано за Карла Фидриха Абела, свирача на виолу (*viola da gamba*) и Абел га је 1789. извео у стану који је с Бахом делио у Лондону. Стога се често Ј. К. Бах наводи као аутор концерта.

Концерт је написан у класичном стилу, брзи-спори-брзи став. Први и трећи став покрећу ритмички мотиви. Средњи став је уобичајеног лирског карактера, а главна тема трећег става подећа на жигу.

Трајање концерта је око 15 минута.

Едуар Лало (Édouard Lalo; Лил, 27.01.1823. - Париз, 22.04.1892.) био је француски композитор из периода романтизма, виолинист и виолист. Музичко образовање стекао је на конзерваторијима у Лилу и Паризу. Најпознатије његово дело је Шпанска симфонија (Виолински концерт бр. 2) у де-молу, оп. 21. Окушао се и у другим жанровима (оркестарска и вокална музика, опера), али је најзначајнији допринос дао француској камерној музици.

• Шпанска симфонија у де-молу, оп. 21

Иако је Лало дело назвао Шпанска симфонија (*Symphonie espagnole*), неки музиколози га сматрају виолинским концертом тако да је алтернативно име дела **Концерт за виолину и оркестар бр. 2**, иако је то по саставу у ствари свита. Лало је симфонију 1874. године "скројио по мери" за Пабла де Сарасатеа, који је био солист на виолини на премијери 07.02.1875. у Паризу.

Свих пет ставова прожете је шпанским мотивима и у свима доминира соло виолина као у виолинским концертима.

Први став отвара оркестар темом у шпанском ритму. Виолина уводи прву, а затим и другу тему која је материјал за разраду. Кода је кратки осврт на прву тему.

У другом ставу *pizzicato* оркестра неке слушаоце подсећа на гитару, неке на кастањете, преко којих елегантно клизи виолина.

Лало је након премијере као трећи став убацио интермецо, а у ствари је то други *scscherzo* у споријем темпу.

У симфонијама уобичајено трећи спори став сад је четврти, меланхоличан, али с топлим и страсним осећањима.

Пети став је рондо у стилу салтарела. Овде треба обратити пажњу на *pizzicato* левом руком.

Трајање симфоније је око 35 минута.